

Föreningen Islandssamlarna
c/o Tore Runeborg
Birger Jarlsgatan 66 II
114 20 Stockholm

Rapport september 1977 32

Höst-hej Jubilarer!

Den här rapporten får börja med tre "ursäkta", men alla goda ting lär ju vara tre så jag får väl trösta mig med det.

Att variera det glada tillropet som rapporten bör börja med har visat sig förb...t svårt. Lämpliga förslag emottages med tacksamhet. För denna rapports något larviga "Höst-hej" bedes om ursäkt. (1)

På sidan 5 i "Rapport maj 1977" har Thor Thorsteins av misstag blivit kallad Thorsteinsson. För detta bedes om ursäkt. (2)

I den här rapporten såväl som i många av de tidigare har jag upptäckt att vi nog har haft väl mycket skrivelser om stämplat. Så småningom hoppas vi ju att få vår stämpelhandbok färdig och då skall det väl inte behöva skrivas så mycket mer om stämplat eller blir det kanske tvärtom? För det som varit för mycket hittills, bedes om

ursäkt. (3)

Den 9-12 juni hade den isländska föreningen Félags Frímerkjasafnara utställning i Reykjavik under namnet FRIMEX 77. En hel del av våra medlemmar deltog och några från såväl Göteborg som Stockholm bland vilka även undertecknad befann sig, hade också rest dit för att övervara evenemanget. Utställningen var mycket trevligt ordnad i ljusa och bra lokaler i Álftamýrarskóli. Av våra medlemmar erövrade icke mindre än 8 stycken medaljer från förgyllt silver till brons. Det exponat jag personligen tyckte bäst om var Ingvar Andersons "Antikva och Lapidarstämplat". Det var instruktivt och trevligt uppställt och man riktigt kände att här hade Ingvar lagt ned hela sin själ. Det blev också belönat med silvermedalj och ett snyggt hederspris.

Med tanke på alla Er som samlar Färöarna har vi då och då i dessa rapporter uttryckt vår ledsnad att vi som skriver ihop dem inte har något material att ge Er om det landets frimärken, eftersom vi inte själva kan området. Vi har efterlyst material från medlemmarna men inte fått in något. Nu har vi emellertid sedan många år en medlem på Føroyar, och det är inte vem som helst utan en av öarnas främsta filatelist, Ingvar Jacobsen. Vi frågade honom om han inte hade något som vi kunde få använda, eftersom vi vet att han skrivit åtskilligt om sitt lands filateli. Han skickade oss vänligen ett exemplar av katalogen till NORDATLANTEX -76, och det är en mycket fin utställningskatalog, fylld med uppsatser om Färöarnas frimärken, varav de flesta skrivna av Ingvar Jacobsen. Vi tackar hjärtligt, och med författarens tillstånd sänder vi denna gång som bilaga en översättning av hans intressanta artikel om märkena från andra världskriget. Det är spännande läsning även för den som inte samlar Färöarna: vad tar sig postverket för, när det inte längre har några frimärken till hands? Artikeln innehåller åtskilligt som är resultatet av Ingvar Jacobsens personliga forskningar.

I den nämnda utställningskatalogen från Färöarna inhämtar vi också uppgifter om Färöarnas filatelistförening, som heter Føroya Filatelistfelag och grundades 1936. En av grundarna var - Ingvard Jacobsen. Antalet medlemmar 1976 var 50.

Sekreteraren

Hjälp!!!

I våra försök att finna platsen där den 3-ringade nummerstpln 236 har funnits ber vi er om ytterligare hjälp.

Det har från isländskt håll uttryckts en förmodan om att 236:an använts i VIK under den aktuella tiden 1932-1936.

Då vi saknar avtryck av brostämpeln VIK under denna tid ber vi er meddela oss om ni har några. Tala gärna också om på vilken emission det är.

Vi tackar på förhand för det jobb ni säkert alla kommer att lägga ned för att hjälpa oss med detta.

Svend
Grønlund
avliden

Svend Grønlund i København, den store experten på bl.a. isländska frimärken och den som utfärdat flera attester över isländska frimärken än någon annan, har avlidit i maj i år i en ålder av 84 år. Vår förening hade äran räkna honom som medlem ända sedan 1964.

Höstens
mötesdagar

I Stockholm: Hos Tony Bjellefors, Birger Jarlsg. 62^V, kl 19.30

Tisd. 18 okt. filmförevisning, B. Beskow

Onsd. 16 nov. förevisning av auktionsobjekten

Torsd. 19 jan. 1978

Tisd. 21 febr. 1978 (årsmöte)

I december är det inget möte men vi får ju tillfälle att träffas ändå - på jubileumsmiddagen den 3:je.

För att vi skall kunna bestämma lämplig lokal ber vi er som tänker komma fylla i den anmälningsblankett som medföljer som bilaga.

I Göteborg: 2:ra och 4:de onsdagen i månaden på Guldhedsgården kl. 19.30.

Inlämning av
aukt.objekt

Inlämningstiden för objekt till auktionen utgick den 15 sept. För att auktionen skall kunna bli en riktig

Pang-Gala-Tillställning

behöver vi flera bra objekt. Vi utsträcker därför inlämningstiden till senast måndagen den 10 oktober.

Nya medlemmar

Sommaren är ju en stilla tid filatelistiskt sett, så så många nya medlemmar har vi därför inte fått. Vi listar dem här med nummer och namn och kommer de senare igen på en bilaga till medlemsförteckningen med mera utförliga uppgifter när det blivit så många att de fyller en sida.

492 S. Thormar (Island)

493 Rune Bengtsson

494 Hans Christian Nielsen (Norge).

Erbjudande om äldre bilagor till och sidor ur rapporter

Vi har ju fått många nya medlemmar under senare år och inte minst i år, och då och då får sekreteraren förfrågningar om äldre nr av dessa rapporter och bilagorna till dem. De har ju under årens lopp kommit att innehålla åtskilligt samlat vetande om isländsk filateli.

Vi har i de flesta fall inte mer än enstaka överexemplar liggande av dessa saker, men modern kopieringsteknik gör det ju möjligt att ta fram flera exemplar, även om det kostar en slant. Vi har därför inventerat vad som skulle kunna vara av intresse att - mot betalning - tillhandahålla medlemmarna och fått fram följande.

Bilagor till rapporter (1973-1976, de med x) markerade är översättningar ur isländska handboken av år 1973):

	<u>Antal sidor</u>
Något om de isländska nummerstämplarna (Hanner)	5
Isländska post- och telestyrelsen frimärkssamling och Hans Hals' forskningssamling på Íslandia 73 (Jón Adalsteinn Jónsson)	7
x) Märken i rullar (och "automattandning")	1
x) Orlofsmärkena	2
x) Tollur	6
x) Greidslumerki (avgiftsmärken)	4
x) Märkena till Världsutställningen i New York 1939 och påtrycken 1940	2
Í GILDI '02-'03, en elementär handledning (Hanner)	8
Kronstämplar typ 3 - finns dom? (Runeborg)	4
Utländska stämplarna på isländska frimärken (Åhman)	5
Isländska varianter, från skillingar till Í GILDI (Fenger Lassen)	7

Enstaka intressanta sidor ur Rapporter:

Serien 1100-årsjubiléet (1974)	2
"Blandade siffror" i antikva- och lapidarstämplar (september 1975, s. 3-4)	2
Bernupplagan av Í GILDI (december 1975, s. 2-3)	2
Zeppelin-påtrycken 1931 (februari 1976, s. 3-4)	2
Nyanserna och dubbeltreorna på 3 aur fintandat, Facit nr 8 (maj 1976, s. 3-4)	2
Antalet postanstalter i Island vid olika tidpunkter 1873-1973 (september 1976, s. 2)	1

Allt det här har Du nu möjlighet att beställa. Priset är 1:- kr/sida + porto, och portot schabloniserar vi till 1:- kr för 1 - 25 sidor och 2:-, om mer än 25 sidor beställs.

Du beställer genom att insända angivna belopp till föreningens postgiro 40 29 57-5 (Föreningen Islandssamlarna, Stockholm) och på talongens baksida ange vad Du vill ha. Är din beställningslista för lång för att få plats på talongen får Du sända den separat till Per Hanner, Wittstocksgatan 2, 115 24 STOCKHOLM. Beställningarna måste vara inne före 15 oktober (senare inkomna beställningar expedieras ej) och först efter detta datum, då vi fått se hur många kopior vi skall dra upp av varje artikel (motsv.) kan vi sända ut materialet.

Bryan Whipples problem i februari-rapporten m.m.

I majrapporten glömde vi att uppfylla ett löfte vi gett i februari-rapporten, nämligen att ge lösningen på ett litet trevligt problem insänt av Bryan Whipple.

Frågan gällde vilket isländskt Ortsnamn som dolde sig i en endast

delvis läsbar brostämpel, varav följande var synligt (varje streck markerar en bokstav som ej gett avtryck):

- - - - A R H Ø - -

Svaret skall vara

RAUFARHØFN.

Denna stämpel tilldelades Raufarhöfn, sedan denna postanstalt 1929 stigit i graderna från bréfhirding (brevsamlingsställe) till póstafrgreidsla (postexpedition). Det intressanta med den är ju att det är en av några få isländska stämplor, där det av misstag kommit att användas ett danskt Ø i stället för ett isländskt Ö. Två andra sådana stämplor är kronstämplorna ØGUR och ØNUNDAR-FJÖRDUR, den sistnämnda alltså med två slags Ö!!

Det danska Ø har haft en viss förmåga att spöka i postala sammanhang, där det inte haft att göra. Ovannämnda stämpelmissöden erinrar om den gång i slutet av 1887, då dåvarande Stockholms Stadspost, ett privat lokalpostföretag, fick leverans av en ny upplaga frimärken, där ordet öre tryckts som øre. Dessa kom också att användas, fast de väl egentligen bort kasseras.

Isländska alfabetet

Eftersom vi nu kom in på bokstaven Ö i isländska alfabetet, så kan vi kanske passa på att ge en liten orientering om detta alfabet. Två bokstäver är helt speciella i detta alfabet (den första av dessa finns också i det färöiska alfabetet):

Ð, som stor bokstav skriven Ð
ð, " " " " " " þ

De uttrycker tonande resp. tonlöst läspljud. (I dessa stencilerade rapporter har vi så svårt att åstadkomma ð och Ð att vi skriver d och D i stället och ber islänningarna om ursäkt.)

Den första av de nämnda bokstäverna är i isländska alfabetet inplacerad närmast efter d, medan däremot þ har sin plats mot slutet av alfabetet. Där svenska alfabetet slutar med å, ä och ö, slutar det isländska med þ, æ och ö. Æ är ju dansk och norsk form för svenska bokstaven ä, men det isländska æ uttalas icke så utan som ai.

En annan egenhet i isländskan är de dubbla vokalerna: a och á, e och é, i och í, o och ó, u och ú, y och ý. Vokalerna med accent har ett annat uttal än de som är utan (t.ex. uttalas á som ao). Accenterna är därför viktiga. I alfabetet står á närmast efter a etc. Emellertid finns det fall, och vi tänker då särskilt på den isländska telefonkatalogen, där denna bokstavsordning inte är fullt genomförd utan a och á står "blandade" (motsvarande gäller de övriga accentuerade vokalerna), så att t.ex. Águst kommer före Alexander. (Varför valde vi förnamn som exempel? Jo, därför att i isländska telefon- och andra kataloger är alla inplacerade efter förnamn och sedan alla med samma förnamn ordnade i bokstavsordning efter "efternamn". Detta emedan släktnamn är så ovanliga i Island. "Efternamnen" är ju nästan alltid farsnamn (patronym), t.ex. Ólafsson och Ólafsdóttir, som visar att ens far heter Ólaf.)

Märken hos Frimerkjasalan

Frimerkjasala Póststjórnarinnar i Reykjavík, alltså isländska postverkets filatelieavdelning, upptar i sin senast hitkomna lista följande märken som finns att köpa där för nominellt värde. (Här anges de med Facit-nummer, men F-salan har sin egen nummerserie,

så vid beställning är det bäst att ange år och namn på emissionen samt valör.)

401	490	502-504	515	526	533-534	546	556
406	494	505	518	527	536	547	557-558
428	495	506-507	520	529	537-538	550	559-560
466	497	509	521	530	539	554	561
489	500	510-514	524	531	542-545	555	562

Råd vid
upplösning
av isländsk
kilovara

Isländska postverkets kilovara, vilken som bekant kommer i kvarts-kilopaket, är ju populär - och värdefull. Därför är det viktigt att man beter sig på rätt sätt när man skall lösa av frimärkena. Problemet är att - åtminstone i många årgångar av denna kilovara - en del av klippen är från blanketter i olika röda färgnyanser, som löser upp sig i vattnet. Om man skulle kasta hela kvarts-kilot, inkl. dessa röda klipp, på en gång i ett vattenbad skulle man råka ut för en katastrof, eftersom allt skulle bli rödfärgat och förstört. Börja därför med att sortera ut alla röda klipp för specialbehandling. Följande metod för denna kan rekommenderas. Använd tre skålar med ljumt vatten, det är särskilt viktigt att skål 1 inte är för het. I skål 1 lägger Du några röda klipp - högst 5 å 6. När frimärkena lossnar på dessa skyndar Du Dig att med pincetten flytta märkena till skål 2, i vilken Du tvättar bort eventuellt förefintlig svag röd hinna på baksidorna, innan Du slutligen lägger märkena i skål 3. Efter vattenbyte i skål 1 upprepas proceduren, och vattnet i skål 2 byter Du också så snart det börjar verka rödaktigt. Skål 3 är till för att samla upp ett litet större antal märken, som Du kan lägga upp till torkning på en gång, ty det hinner man inte med då man pysslar med skålarna 1 och 2. Lycka till och mycket nöje!

"Efteran-
vändningen"
av R-vik-
stämplarna
typ A och
C 2

Det är sedan länge känt att ett par av Reykjavíks äldsta stämplarna utan årtalsangivelse i stämpeln, nämligen de som i Facit kallas A (dansk typ av stämpel med siffror i antikva och bokstäver i grotesk, tilldelad Reykjavík 1870) och C 2 (groteskstil, 25 mm diam.), förekommer på senare tiders emissioner, dock mycket sparsamt. Vad ligger bakom detta?

Vår medlem Thór Thorsteins har skrivit en mycket intressant artikel om detta i nr 2 av den isländska filatelitidskriften Grúsk. Han visar där, att stämpel A var i bruk under januari-april 1914 på det då i Reykjavík nyöppnade särskilda paketpostkontoret (Bögglaþóststofan). När sedan också ett särskilt tullpostkontor (Tollþóststofan) inrättades i Reykjavík 1934 kom detta att under 1934 och 1935 använda stämpeln C 2. Av dessa tidsuppgifter kan man ju lätt räkna ut vilka emissioner som kan ha blivit avstämplade med de gamla stämplarna under deras efteranvändning på de angivna kontoren.

Mysteriet med
nummerstämpel
219 löst

När de högre numren bland nummerstämplarna på sin tid utsändes från huvudpostkontoret i Reykjavík till olika postanstalter hände det tydligen att man helt förbisåg att anteckna vart de gått. På annat sätt kan man knappast förklara hur det kan komma sig att isländska postverket vid de olika förfrågningar, som gjorts hos det av olika forskare och samlare allt ifrån Hans Hals 1937 och framåt, förklarat sig icke kunna få fram uppgifter om vissa av stämplarna. Sålunda är det ett antal stämplarna, om vilka man känner användningen på ett ställe under en tid men där det är klart av bevarat stämplat material att de dessutom varit i bruk

på annat håll under en annan period. Allra minst har vi hittills vetat om tre nummer: 219, 245 och 250. För dessa har det inte funnits någon uppgift alls tillgänglig, och dock har de använts någonstans.

Vår nya medlem i Reykjavík, Sigurdur Thormar, hör emellertid sedan länge till de intresserade stämpelforskarna och han har nyligen kommit fram till lösningen på problemet med nr 219 och skrivit till oss om detta.

Genom studiet av bevarade brev med nr 219 kom Sigurdur fram till att 219:s användning måste ha legat i området kring eller i Ísafjardardjúp, den stora havsbukten uppe i nordväst, och att det sannolikast rörde sig om något slags skeppspost. Detta ledde honom via bl.a. en intervju med en f.d. styrman på lokalbåtarna i området fram till ett fullständigt klarläggande av vad som hade hänt.

Nr 219 användes för skeppspost, som gick med båtar tillhöriga rederiet Djúpbáturinn H/F (=aktiebolag) i Ísafjardardjúp. Stämpeln var dock icke med på själva dessa lokalfartyg utan fanns i rederiets hamnkontor i staden Ísafjördur. Avgående brev till platser i fjorden kunde lämnas på detta kontor och blev då stämpelade med nr 219. Brev från platserna i fjorden, vilka lämnades direkt till styrmannen, stämplades då båten kom fram till Ísafjördur. Stämpeln användes fram till 1956. Troliga året för dess tagande i bruk är 1927, det år då andra stämplor med närliggande nummer blev utlämnade.

Vad som synes ha gjort 219 till ett så svårlöst mysterium är väl att detta hamnkontor för Djúpbáturinn tydligen aldrig upptagits i postens listor över postanstalter - ja det har väl aldrig varit en egentlig postanstalt.

Sigurdur Thormar gratuleras varmt för denna forskningsbedrift, och vi tackar för detta fina bidrag till den under arbete varande stämpelhandboken.

Vem kan nu lösa mysterierna med 245 och 250? Har någon något brev med någon av dessa stämplor, varav den förra är ytterst sällsynt men den senare icke så ovanlig?

Nummerstämpel 294

I rapporten september 1976 diskuterades och beskrevs ett brev med nummerstämpel 294. Stämpeln på detta brev, som hade examinerats av tre av denna förenings styrelsemedlemmar, beskrev vi då som falsk, emedan siffran 4 föreföll att vara ifylld i efterhand och hade fått "fel utseende". Nr 294 hör ju till de allra sällsyntaste, och omdömet om "fel utseende" byggde helt på jämförelser med alla andra fyror i nummerstämplor av typ II, eftersom någon annan 294 då inte fanns att jämföra med.

Vi har emellertid senare sett två frimärken med stämpel 294. Det visade sig därvid att även dessa har en "4" av det speciella slag som fanns i stämpeln på brevet. Det ser sålunda nu ut som om just 294 fått en avvikande typ av fyra, vilket i och för sig är fullt möjligt, eftersom även andra siffrors utseende varierar en del mellan olika nummerstämplor av typ II. (Eller också skulle alla 294-orna vi sett vara förfalskningar, vilket inte alls verkar troligt - de två vi nu senast sett ger inget intryck av att vara skumma på något sätt och om den ena uppges det att den granskats och godkänts av expertisen i Island.) Eftersom vi inte längre har kvar det ovannämnda brevet för ny undersökning, kan vi tills vidare bara konstatera att omdömet om dess stämpel som falsk kanske var felaktigt.

"Order- och
efterstämp-
lingar"

Bilagan till förra rapporten - "Order- och efterstämplingar av isländska frimärken. Några anteckningar av Tore Runeborg och Per V.A. Hanner" - har gett upphov till en del skriftväxling.

1.

Från Arno Debo i München har vi fått ett brev som innehåller mycket intressanta uttalanden om "orderstämpling". Han påpekar inledningsvis, att det här rör sig om problem, vilka han som Prüfer, dvs. utfärdare av attester, ofta blir kontronterad med när det gäller Island. Han fortsätter (här översatt från tyskan): "Om ett märke under sin kurseringstid avstämplas med en stämpel, som under samma kurseringstid använts för avstämpling av bruksbrev (brukspost), så betecknas det i attesten som fullvärdigt. Det spelar därvid ingen roll om det blivit bruks- eller orderstämplat. Även om det av ett "brevstycke" framgår att det icke härstammar från något brev (exempel: Hópflug), signeras märket resp. brevstycket på baksidan såsom fullvärdigt. Annorlunda är det med brev. Dessa attester är endast som fullvärdiga om de är äkta till frankering och stämpel, är fullständiga samt faktiskt befordrats av posten.

Noga räknat är alla de stämplade skillingmärkena ur restupplagan stämpelförfalskningar, eftersom den stämpel som användes härvid inte var i bruk under kurseringstiden, vilket ju också uppsatsen påpekade. Beteckningen "orderstämpling" är därför inte riktig för dessa, men traditionen och katalogerna har ändå lett till att dessa märken anses värda att samlas.

Förr brukade jag vid attest av de 3-skillingsmärken, som uppenbarligen avstämplats i hela ark med antikvastämpeln Reykjavík, beteckna dem som orderstämplade. Men sedan c. 15 år har jag efter överenskommelse med S. Grönlund betecknat dem som fullvärdiga. De är för övrigt mycket sällsynta." (Slut på citatet ur Arno Debos brev.)

Kort kommentar av Runeborg-Hanner: Arno Debo gör alltså klar skillnad mellan order- och efterstämplingar. De efterstämplade skillingmärkena är med hans definition inte orderstämplade, snarare "stämpelförfalskningar". Med den något hemgjorda begreppsapparatur, som vi använde i artikeln och förklarade i denna, var order- och efterstämplingar två områden som delvis täckte varandra. De efterstämplade skillingarna var också "orderstämplade", eftersom de var resultatet av ett beställningsarbete. Vi är dock övertygade om att Arno Debo här rör sig med en mera vedertagen och professionell terminologi. Efter vad vi inhämtat, avser Facit att frågå att kalla de nämnda skillingarna "orderstämplade" och i stället benämna dem "efterstämplade". Denna ändring är dock icke medhunden i nya Facit 1977-1978.

2.

Genom översändande av en kopia av en artikel han skrivit i Der Sammler-Dienst, Heft 25, 1966 om prä-märkena har också Arno Debo kompletterat vad som sades i Runeborg-Hanners artikel rörande avstämplingen av dessa märken. Han har där en lista, som anger vilka av prä-märkena som har avstämplats var, så långt känt är:

Facit nr

32-33	Reykjavík, Hraungerdi
34-35	Reykjavík, Eskifjörður, Ísafjörður, Kirkjubæjarklaustur, Seydisfjörður, Stykkishólmur
36-37	Reykjavík, Grenjadarstadur, Ísafjörður

3.

Något prír-märke avstämpat med Kronstämpel nämns inte i Debos lista eller i artikeln. En av våra medlemmar har emellertid påpekat att han har märket Facit nr 34 på brevstycke med Kronstämpel Flatey (typ I). Märket har attest Lundegaard-Nielsen. Denna stämpel är till utseendet klart äkta och med Arno Debos definitioner är det alltså ett fullvärdigt objekt. Flatey (i Breidafirdi) var 1897 ett brevsamlingsställe under Stykkishólmur, vilken postanstalt ju hade prír-märket nr 34 enligt ovan. Om något slags tvekan skall anmälas rörande Flatey på prír, bygger den närmast på att just Flatey använts vid orderstämplingar, t.ex. av Í GILDI-märken.

4.

En annan medlem har sänt in ett stämplat märke av Facit nr 31 (50 aur, grovtandat), vilket märke - enligt vad som nämndes i Runeborg-Hanners artikel - i Facit betecknats såsom icke existerande med äkta (= icke orderstämplad) stämpel. Vi kan om detta märke bara säga, att det fanns ingenting som kunde tyda på att det rörde sig om en orderstämpling. Möjligheten att det finns bruksavstämplade exemplar av detta märke är alltså inte utesluten.

Bilagor:

1. De färöiska frimärkena 1940-1941
2. Anmälningsblankett - Jubileums-middag